

INFORME MUNDIAL DE LA CULTURA

UNESCO

Presentació a la Residència d'Investigadors
CSIC-Generalitat de Catalunya

16 de març de 1999

INFORME MUNDIAL DE LA CULTURA

UNESCO

Presentació a la Residència d'Investigadors
CSIC-Generalitat de Catalunya

16 de març de 1999

«Publicacions de la Residència d'Investigadors»

6

Impressió: Alta Fulla · *Taller*

D. L. B 19109-2000

PRESENTACIÓ

Residència d'Investigadors CSIC-Generalitat de Catalunya

EL FOMENT del diàleg entre ciència i cultura i el desig d'esdevenir un lloc de trobada entre els estudiosos de les diverses branques del saber per tal de construir un futur més intel·ligent per a tots, són dos dels trets que caracteritzen el tarannà i l'actuació de la Residència d'Investigadors CSIC-Generalitat de Catalunya.

En aquest sentit, el dia 16 de març de 1999, conjuntament amb el Centre UNESCO de Catalunya, es va presentar l'*Informe Mundial de la Cultura* (1998), publicat per la UNESCO de París.

Quan vam suggerir a Fèlix Martí, director del Centre UNESCO de Catalunya, la possibilitat de fer una presentació pública d'aquest *Informe*, va acollir molt favorablement la idea. A més de Fèlix Martí, hi van participar Andreu Claret, a hores d'ara Director General de l'Institut Català de la Mediterrània i aleshores director de programes del Fòrum Universal de les Cultures-Barcelona 2004, i Margarida Aritzeta, escriptora i professora de la Universitat Rovira i Virgili.

L'objectiu d'aquesta publicació és aplegar en un document les seves intervencions per tal de deixar-ne constància, ja que suposen un enriquiment de l'*Informe* i hi aporten un seguit de reflexions a partir de la nostra realitat més concreta; d'aquesta manera, la dimensió més global restà complementada amb la dimensió més local.

FÈLIX MARTÍ

Director del Centre UNESCO de Catalunya

L'*Informe Mundial de la Cultura* s'ha redactat com a consell de qüència de la recomanació de la Comissió Pérez de Cuéllar, que va preparar un text que ha esdevingut una referència necessària en temes culturals: *La nostra diversitat creativa*. Es demanava a la UNESCO que publicués regularment un informe sobre la cultura que permetés avaluar la situació cultural universal.

El primer obstacle que s'ha de vèncer és la dificultat per a definir el concepte de cultura. L'*Informe* proposa entendre per cultura la manera com les persones conviuen, interactuen i cooperen, i la manera de justificar aquestes interaccions mitjançant un sistema de creences, valors i normes (McKinley). També indica que formen part de la cultura aspectes polítics i socials com la participació democràtica i la no discriminació, i aspectes intel·lectuals i estètics (Pattanaik).

La segona dificultat és la de determinar indicadors comuns per a totes les cultures. L'*Informe* utilitza dades sobre educació, investigació, publicació de nous llibres, diaris i revistes, producció de música, dansa, teatre, films i programes de televisió, consum de llibres, diaris i revistes, i consum de música, dansa, teatre, films i programes de televisió. Uns altres indicadors importants són els que fan referència a la violència, la discriminació i la llibertat de pensament i d'expressió.

Sobre les relacions entre cultura i desenvolupament econòmic, l'*Informe* combat el prejudici que la cultura occidental és l'única que facilita el desenvolupament. Les altres cultures

també són bases adequades per a la creació de riquesa econòmica.

Sobre la qüestió de la possible pèrdua de les identitats culturals provocada pels processos de globalització, l'*Informe* explica que l'afirmació de les identitats es produeix simultàniament amb la globalització i que no sembla probable un món futur sense identitats fortes i ben adaptades a la mundialització. En aquesta mateixa perspectiva creix l'interès per la formulació i la defensa dels drets culturals i lingüístics.

L'*Informe* examina les relacions entre cultura i sostenibilitat, entre cultura i democràcia, i entre cultura i mercat econòmic. És evident que l'economia de mercat té una influència molt alta en la creativitat cultural. La cultura també està afectada per les indústries culturals, un fenomen nou en la història humana. Per altra part, s'ha d'iniciar una reflexió sobre polítiques culturals per al ciberespai.

Una informació interessant i potser sorprenent és la poca diferència que es dona sobre el tema dels valors en el món actual. Cultures d'arrels molt diferents evolucionen cap a sistemes de valors molt semblants. Això fa pensar que no serà massa difícil consensuar una ètica global, que és un dels objectius amb els quals treballa la UNESCO aquests últims anys.

Els canvis que afecten la vida cultural obliguen a formular noves polítiques culturals. L'*Informe* estudia amb detall la creixent urbanització de la població mundial i, sobretot, els processos de multiculturalitat que caracteritzen totes les societats contemporànies. L'*Informe* és un magnífic instrument per a reflexionar sobre la cultura. Seria interessant que simultàniament amb informacions procedents dels estats es poguessin reunir en les properes edicions informacions que ens acostessin més a la vida de les comunitats culturals, que no sempre coincideixen amb els territoris dels estats.

ANDREU CLARET

Director General de l'Institut Català de la Mediterrània

EN PRIMER LLOC vull felicitar el Centre UNESCO de Catalunya i el seu president, Fèlix Martí, per la traducció al català de l'*Informe Mundial de la Cultura*, editat per la UNESCO.

Amb aquesta traducció, el Centre UNESCO posa a disposició del públic català un text que suposa una reflexió important sobre allò que podríem anomenar l'«altra cara de la globalització», aquella que està determinada no solament per les cotitzacions de les borses mundials o per les decisions de les institucions financeres internacionals, sinó també per la cultura.

L'*Informe Mundial de la Cultura* m'ha suggerit moltes reflexions, però voldria tractar-ne dues.

La primera està relacionada amb el context en el qual ha estat escrit, que és el de l'emergència de les cultures que s'ha produït en els últims anys i que determina cada cop més la vida internacional. És el repte que presenta la convivència entre cultures.

La segona té a veure amb la creativitat i els mercats, i és més habitual dins del pensament de la UNESCO: la relació entre cultura i desenvolupament. És el repte que presenta la globalització.

L'*Informe* és el resultat d'una reflexió que va començar l'any 1993, amb la creació d'una comissió —anomenada Comissió Mundial sobre Cultura i Desenvolupament, encapçalada per l'exsecretari general de Nacions Unides, Javier Pérez de Cuéllar— encarregada d'estudiar les relacions entre el desenvolupament

pament econòmic i la cultura —tant pel que fa al nivell de satisfacció de les necessitats, com pel que fa a la producció de cultura.

Aquesta Comissió va publicar, al cap de quatre anys, un llibre titulat *La nostra diversitat creativa*, que constitueix la base de l'*Informe* que avui ens ocupa. En posar per primera vegada l'accent en la diversitat, en els valors positius de la diversitat —que és o que pot ser «creativa»—, el llibre revela una certa inflexió en les preocupacions de la UNESCO, que havien girat durant anys entorn del tema de la identitat.

No és que la valorització de la identitat dels pobles s'abandoni. Al contrari, perquè la reivindicació de la diversitat es fa a partir de les identitats; millor dit, en defensa de les identitats.

El que passa és que en un món cada cop més interrelacionat, on les persones, les idees, els capitals i els productes culturals circulen cada cop més, i amb més rapidesa, la UNESCO entén que la reivindicació de les identitats ha d'anar acompanyada d'una resposta a la problemàtica de la diversitat, que cal plantejar-se la qüestió del diàleg entre les cultures, per dir-ho amb l'expressió que inspira la convocatòria del Fòrum Universal de les Cultures-Barcelona 2004.

Un alt responsable de la UNESCO em deia no fa gaire, a París, que aquest gir els ha dut fins i tot a interrogar-se sobre alguns excessos identitaris comesos en els anys anteriors. Em comentava, per exemple, que la política de nominació de determinats monuments com a Patrimoni de la Humanitat no sempre havia estat ben interpretada i que de vegades s'havia produït una apropiació nacional de creacions humanes que sovint són el producte, el creuament, de moltes cultures i no d'una de sola.

El llibre publicat per la Comissió Pérez de Cuéllar (que està en l'origen d'aquest *Informe*) destaca la necessitat que la diversitat cultural desemboqui —cito Pérez de Cuéllar— «en la coexistència fructífera i harmònica i no en el xoc de cultures».

L'any 1993, el mateix any en què començava a treballar la Comissió Pérez de Cuéllar, un catedràtic de la Universitat de Harvard, Samuel Huntington, publicava un article cèlebre a la revista *Foreign Affairs*, en el qual advertia sobre el caràcter pràcticament inevitable d'un xoc de civilitzacions o de cultures.

És interessant comprovar que els plantejaments de la UNESCO i els de Huntington tenen un punt de partida en comú: l'emergència de les cultures com a tret definitori de la nova situació política i cultural que vivim després de la caiguda del mur de Berlín.

En un món deslliurat de la bipolarització pròpia de la guerra freda, l'eix Est/Oest ha deixat de determinar tots els comportaments i ha estat substituït per una multiplicitat de problemàtiques que giren al voltant de confrontacions identitàries (i que també han trasbalsat l'eix Nord/Sud).

La gestió de la diversitat ha esdevingut un dels grans reptes de finals de segle i serà probablement el repte principal del segle XXI, almenys dels propers cinquanta anys.

La coincidència entre Huntington i la UNESCO s'acaba en el diagnòstic, perquè la divergència sobre les conclusions és evident.

Mentre que la UNESCO entén que aquesta diversitat pot ser —i ho ha de ser— una font de creativitat i el fonament d'una nova cultura de la pau basada en la tolerància, el professor de Harvard considera que el xoc és inevitable.

Se'n dedueix fàcilment, encara que ell no ho hagi dit mai de manera explícita, que Occident ha de prendre mesures preventives i defensives per a fer front a un conflicte anunciat. Més que la necessitat d'una cultura de la pau com la que propugna la UNESCO, se'n deriva l'exigència d'una nova cultura de la guerra que substitueixi la que va presidir la segona meitat del segle XX, sota el pes de l'amenaça soviètica.

L'*Informe* traduït pel Centre Unesco de Catalunya es plan-

teja, doncs, promoure el diàleg intercultural, i ho fa demanant a autors de procedències molt diverses (de diverses cultures) que hi aportin el seu punt de vista.

No voldria mitificar la procedència tan diversa dels autors, però aquesta diversitat actua, sens dubte, com un antídoto contra les visions parcials, tancades, xovinistes. No és una condició suficient per a garantir una visió plural, però és del tot una condició necessària.

Aquesta diversitat de perspectives, tan difícil i costosa de gestionar, és sens dubte una de les primeres i grans virtuts de la UNESCO, i en general del Sistema de Nacions Unides. (Però també d'altres actors de la vida internacional: les empreses multinacionals i les grans ONG, que estan cada cop més abocades a pensar i a treballar amb gent de procedència molt diversa.)

A partir d'aquí, la proposta de gestió de la diversitat cultural que fa la UNESCO en aquest *Informe* em sembla pertinent. Parteix d'un rebuig a les concepcions tradicionals de cultura com un tot homogeni, integral, i defineix la identitat cultural dels pobles i dels individus com un procés en el qual continuen sent decisius els factors tradicionalment constitutius de cultura —com la història, la llengua o la religió—, però en el qual cada cop és més present la capacitat (o la necessitat) d'elecció dels individus.

L'*Informe* incorpora a la reflexió sobre cultura i identitat el paper canviant i decreixent de l'estat, l'impacte de la societat de la informació, de les noves tecnologies de la comunicació; aborda la noció de cultura des de l'angle de la complexitat, que és l'única manera de moure's en el món de les idees i de la cultura.

La diversitat no figura només al capítol dels costos, dels esforços que reclama als éssers humans i a les societats per a l'adaptació, sinó que és vista com una inversió, una font de sostenibilitat i de creativitat cultural.

És difícil no estar-hi d'acord, tot i que és legítim interrogar-se sobre la dosi de voluntarisme que hi ha en aquest plantejament. En tot cas, prefereixo l'optimisme de la voluntat que s'hi manifesta que no pas el pessimisme de la raó que s'expressa en les profecies de Huntington. Entre altres coses perquè el pensament de Huntington és paralitzador —i pot alimentar o justificar les noves croades del segle XXI— mentre que el de la UNESCO invita a la iniciativa: a iniciatives com la del Fòrum Universal de les Cultures-Barcelona 2004.

De forma més breu, diré en segon lloc que l'*Informe Mundial sobre la Cultura* aborda la relació entre cultura i desenvolupament des de l'acceptació de la globalització i amb voluntat de donar resposta als reptes que ens presenta.

Em sembla una posició intel·ligent, que defuig les actituds defensives pròpies d'alguns sectors culturals europeus, que tenen una força particular entre l'esquerra francesa i els corrents d'opinió que s'apleguen al voltant de *Le Monde Diplomatique*.

La reflexió de la UNESCO, que comparteixo plenament, està basada en la convicció que una política cultural activa pot compensar els efectes homogeneïtzadors de la globalització. Efectivament, les formes que adopta la globalització fan del tot necessària una acció cultural destinada a potenciar la diversitat, la multiplicitat dels agents socials en un món cada cop més determinat per la iniciativa dels grans centres econòmics i financers internacionals.

La cultura és complexitat, i la gestió d'aquesta complexitat és un exercici molt útil per a defugir les temptacions d'un pensament homogeni, únic, que és el pensament dominant en el món de les idees econòmiques.

El repte no és senzill i té molts perills, que estan apuntats en l'*Informe*, entre altres el de practicar una mena de diversitat antropològica a escala local i cultural mentre la homogeneïtzació avança a nivell internacional i en el món de les idees fortes, aquelles que més influeixen en la presa de decisions polítiques.

En tot cas, jo retindria la importància renovada que té l'àmbit de la cultura per a fer front als grans reptes d'avui, tan marcats per la ideologia del mercat i per un discurs mancat d'ideals i perspectives. Com deia un dels pares de la Unió Europea, Jean Monnet, poc abans de morir, «si hagués de tornar a començar, començaria per la cultura». És, en certa manera, la invitació que ens fa la UNESCO.

Del que es tracta és de modificar la noció mateixa de desenvolupament, a partir d'una nova consideració de la cultura. No és un repte fàcil. *L'Informe* s'ho planteja a partir de l'establiment de criteris (indicadors) que ens han de permetre quantificar els paràmetres culturals.

La proposta va en la línia de la que la ONU ja ha plantejat a través dels indicadors de desenvolupament humà elaborats pel PNUD. No sé si en aquest cas serà tan senzill, però en tot cas la iniciativa em sembla útil. Almenys ja serveix per a confirmar les immenses desigualtats que encara hi ha entre els països rics i els altres, i per a comprovar que les noves tecnologies de la informació, lluny d'apaivagar-les, les accentuen.

MARGARIDA ARITZETA

Esriptora i professora de la Universitat Rovira i Virgili

UNA DE LES LÍNIES de treball més poderoses dels escriptors moderns ha estat la de temptejar les fronteres de l'escriptura per tal de, si n'hi havia, transgredir-les. I en aquest intent d'explicar-nos els mecanismes de l'art a través de la seva experimentació, hem assajat de mirar per totes les finestres i d'introduir-nos fins i tot al darrere dels miralls, més enllà del real i del virtual, camí del simulacre en què s'ha convertit l'objecte modern de la literatura. Perquè hem après que no ens podem trobar en les imitacions, perquè no reflecteixen el món sinó tan sols visions parcials i subjectives del món, ni ens podem trobar en nosaltres mateixos, perquè la consciència del jo ha quedat descentrada d'allà on ens pensàvem que era. L'escriptura moderna, a través del simulacre de desdoblar-se i mostrar-se a si mateixa davant dels ulls com a terreny d'experimentació, s'ha dedicat a tensar les possibles maneres de dir i, en fer-ho, s'ha convertit en un teixit on conflueixen les veus dels altres, a través de les quals hem descobert que parlem i som parlats.

L'art, doncs, a través d'aquesta dinàmica, ens ha allunyat de les certeses, dels models i de la seguretat de mirar el món d'una manera definitiva: ens ha situat en el terreny lliscós en què qualsevol cosa pot aparèixer tal com és, però també pot aparèixer ben bé d'una altra manera.

Als artistes ens engavanyen les fronteres, que sabem artificioses i artificials, i fins i tot canviants, situades en algun indret real o imaginari. I si ens les plantejem és tan sols per tal que

puguem transgredir-les. Però alhora que assagem de transcendir-les perquè la mateixa idea de límit ens revolta (qualsevol límit: els de la biologia: la vida i la mort; els del llenguatge i, doncs, els del pensament), alhora, dic, que la mateixa existència dels límits ens revolta, ens sentim confinats a un *ara i aquí* des del qual, inevitablement, parlem: perquè és l'únic indret des del qual podem parlar. I aquest ara i aquí configura el nostre discurs, el nostre llenguatge. I alhora que el parlem, ens parla.

Fa temps que sabem que les dimensions del planeta han canviat en els darrers decennis: que les enormes possibilitats de comunicació de què gaudeix el món contemporani, la seva rapidesa i la seva eficàcia, n'han reduït considerablement les mides. També fa temps que sabem que aquestes possibilitats de comunicació no són equitatives per a tots els grups humans del planeta, ni tan sols són simètriques entre els qui hi tenen un millor accés, perquè van lligades al procés de desenvolupament socioeconòmic que segueixen els pobles i, encara, els grups socials (allò que abans en deien «classes» i que ara diuen que ha desaparegut: però el cas és que no tothom té accés al mateix a l'interior d'una formació social). No tots tenim les mateixes possibilitats de sentir les altres veus, de triar quines veus volem escoltar, o de fer sentir la nostra.

Sabem també fa molt de temps, almenys els artistes del món occidental, que els aspectes creatius i estètics de l'art no es poden separar dels aspectes de mercat i de planificació econòmica, que les nostres creacions esdevenen béns de consum i entren en el mercadeig que es mou per unes regles que sovint se'ns escapen. I també sabem que les dimensions d'aquest mercat depassen les fronteres lingüístiques i polítiques de les nacions i els estats. Ja no podem escriure literatura pretenent que la nostra activitat és un afer purament privat, o purament artístic; no si volem vehicular la nostra producció en un circuit de comunicació humana, per rudimentari que sigui, si no vo-

lem quedar reclosos a la pura autocontemplació personal. Cert que també pot haver-hi algun illús que defensi el seu dret a sentir-se sol i artista, el seu dret de creure en la privacitat de la seva expressió, però aquest ja serà el seu problema.

Nosaltres mateixos consumim productes culturals de les procedències més variades, perquè ens agrada triar i ens agrada sorprendre'ns amb propostes que no són habituals en el nostre entorn, tant com ens agrada estar al dia del que els nostres més immediats produeixen. I articulem les nostres creacions en diàleg constant i obert amb les propostes estètiques que ens arriben a través dels canals més variats. I participem en una dinàmica que ens parla de valors (materials i simbòlics), models i cànons.

I això es fa a l'interior d'un mercat.

L'intercanvi, la hibridació, el sincretisme, no ens són pas estranys. No ho han estat mai en el camp de l'art, malgrat que la possibilitat d'intercanvi mai no havia estat tan oberta com ara.

Ara tenim accés a tantes propostes, a tantes informacions diverses, vivim immersos en un clima de barateig tan massiu, ràpid i canviant, que sovint ens plantejem qui som, enmig de la voràgine, on anem i què quedarà de nosaltres (si és que hi ha un «nosaltres» amb el qual identificar-nos) un cop assentats de peus a terra enmig de la torbonada de la globalització. És a dir, si posats a hibridar-nos, nos ens perdrem del tot. I aquesta és, en tot cas, una consideració seriosa. Perquè si alguna cosa sembla certa és que aquest moviment d'intercanvi i de pluralitat de veus que interaccionen a escala mundial no és deturable. I a mesura que ens sentim diversos i ens sentim plurals, potser tendim a témer per la nostra supervivència, i les col·lectivitats assagen de plantar fites i barreres que les protegeixin del que pensen que pot amenaçar allò que creuen que és la seva identitat.

És interessant, doncs, en aquest context, d'aturar-se per un moment per tal de reflexionar i veure on som, i qui (o quants)

som, i com som de semblants i com som de diferents a l'hora de fer-nos aquesta mena de preguntes. I si és veritat que estem d'acord que la pluralitat i la riquesa (la diversitat) cultural són un bé que la humanitat no ha de perdre.

La iniciativa de la UNESCO de publicar aquest primer *Informe Mundial de la Cultura* és molt alliçonadora. Perquè, lluny de voler tractar la cultura des d'una perspectiva ontològica, assaja de fer-hi una aproximació empírica: d'una banda ens mostra que no hi ha possibilitat de considerar la cultura si no és d'una manera diversa i plural, i ens la mostra a partir d'un enfocament múltiple (perquè el que hi ha al món són cultures concretes, maneres de viure i de veure la vida, valors distints). I en aquest context busca indicadors culturals i indicadors de funcionament cultural per tal de poder avaluar homogeniament les dades que extreu de la diversitat, per tal de fer-la comparable. Al costat d'aquest estudi de dades sistemàtiques, però, l'*Informe* UNESCO té en compte també aproximacions asistemàtiques als diversos fenòmens del viure humà en col·lectivitat, perquè és difícil reduir a codis i dades empíriques alguns conceptes o vivències que signifiquen coses distintes en diversos indrets del món.

Robert Borofsky, en un dels articles dels capítols introductoris, diu: «La cultura és una construcció intel·lectual utilitzada per descriure (i explicar) un conjunt complex d'artefactes, emocions, idees i comportaments humans», i insisteix que la cultura és *un concepte*, no una realitat factual, que significa coses diferents en èpoques diferents i per a persones diferents (Robert Borofsky, *Possibilitats culturals*, p. 65). Ficats en la lògica de la seva definició, haurem d'admetre que ni tan sols aquesta definició sigui acceptada comunament en aquests mateixos termes sense discussió.

Vull dir que l'intent de parlar-ne entre molts comporta acceptar la diversitat de sentits que es poden donar a les mateixes coses. I comporta acceptar la dificultat metodològica que su-

posa de voler fer una aproximació empírica a un fenomen tan complex com és la cultura, perquè es tracta d'avaluar unes dades que no sempre existeixen a tot arreu: en uns casos perquè la informació no existeix per causa de diversos estats de representació sobre unes cultures concretes o uns grups humans determinats; en altres casos perquè algunes comunitats no tenen dades concretes d'algunes activitats, que, d'acord amb la seva manera particular de viure, no perceben que existeixin, no són significatives o, si ho són, mai no s'han plantejat de quantificar.

És per això que una pura aproximació empírica al tema de les cultures també seria discutible. En aquest sentit l'*Informe* no menysprea, ans al contrari, el fortíssim component ideològic, la càrrega que sobre les diverses cultures han dipositat els mites i les religions.

Suposo que per això calia que l'*Informe* inclogués un apartat com el capítol quart, que se centra en el tema «Opinió pública i ètica global», on els ponents es plantegen si hi ha una base ètica comuna a les diverses cultures. I des d'aquesta posició es pot debatre com s'encaixen els drets humans fonamentals amb les visions culturals que se n'aparten (o fins els neguen), algunes de les quals es justifiquen en els costums ancestrals o la religió.

D'altra banda, l'*Informe* ens mostra amb una evidència aclaparadora que no hi ha manera de plantejar-se la cultura avui dia (i les activitats que portem a terme en aquest àmbit) d'una manera individual: ni com a individus ni com a poble. Que tots estem implicats amb tots. I que no podem pensar que la cultura està deslligada de qüestions tan bàsiques com són les estructures de relació entre les persones, la manera com els individus percebem la nostra vida i la manera com contrastem les nostres aspiracions i els nostres desigs amb la pràctica diària. Perquè la subjectivitat es construeix, precisament, a partir de la constatació de l'alteritat.

En aquest sentit l'*Informe* fa una especial atenció a la situa-

ció de les dones al món i des de diversos punts d'abordatge. Adriaan van der Staay recorda: «En la teoria sociològica, les dones es defineixen habitualment com una minoria, però això desafia el sentit comú, perquè les dones constitueixen aproximadament la meitat de qualsevol població» (Adriaan van der Staay, *Opinió pública i ètica global*, p. 256). Això no priva que en alguns indrets, i per motius estrictament culturals, les dones siguin excloses de l'exercici dels drets humans, o que les dones constitueixin la gran majoria d'individus que integren la bossa de pobresa que hi ha al món, tal com veiem en diversos articles.

L'Informe Mundial de la Cultura 1998 ens mostra, doncs, una primera aproximació al tema diversa i plural, plena de propostes i alhora d'interrogants, de línies de treball a seguir.

I en català.

Això ens implica directament, als catalans, en una causa que és comuna: la de la globalitat i la del respecte a les maneres pròpies de veure el món, de parlar-lo i parlar-nos-en. Perquè allà on som nosaltres hi ha també els altres. Perquè no som sols ni únics en la nostra situació de cultura minoritzada. El món és ple de cultures sense estat i d'estats i cultures en contacte i, encara, sovint, en conflicte. Veiem que una cultura es dibuixa teixida de trets d'altres cultures que interaccionen entre si. Perquè no hi ha manera de ser sols ni d'aturar la renovació i transformació dels llegats històrics. *L'Informe* també ens alerta que el camí de les fronteres i de la guerra per solucionar la pugna entre les propostes diverses sobre el viure quotidià és massa antieconòmica. I és falsa: ens recorda que les guerres són fruit d'agents que atien conjunturalment les diferències entre grups humans per tal d'enfrontar-los d'una manera sagnant, però que hi ha altres vies de solució de la convivència, perquè pobles molt diferents han coexistit i han interaccionat durant altres etapes de la història d'una manera pacífica.

Personalment, des de la meva perspectiva d'escriptora ca-

talana i professora que reflexiona sobre la literatura a la universitat, trobo especialment enriquidors els capítols que ens mostren la complexitat dels processos socioculturals globals o el que parla de creativitat, mercats i polítiques culturals, com també l'exposició dels problemes metodològics que existeixen per tal de fixar indicadors culturals i de funcionament cultural que siguin quantificables. M'adono que moltes coses que ens poden interessar des dels Països Catalans, encara són a la llista de temes difícilment avaluable, perquè és complicat tenir dades quantificables sobre el que es vol avaluar, sobretot quan afecten situacions de possibles lesions als drets de les cultures: llibertat cultural, discriminació cultural, drets i ajudes de les cultures minoritàries; llibertat d'expressió lingüística; llibertat de viatjar; llibertat de veneració i assistència religiosa de les religions principals; tolerància cultural; etnicitat; llengües oficials; llengües que més es parlen i dialectes; educació cultural; participació cultural; artistes, escriptors, músics; la condició de l'artista; propietat intel·lectual i drets d'autor; cost dels llibres i d'altres instruments de divulgació cultural en comparació amb la renda mitjana de la població; despesa pública i privada en cultura i patrimoni cultural; ús del temps lliure; televisió per cable i vídeos, cinema; pràctiques i tradicions alimentàries i de begudes, i molts altres, que l'*Informe* enumera o inclou en l'etcètera que tanca la relació (Leo Goldstone, *Mesurar la cultura: perspectives i límits*, p. 350).

Llegint l'*Informe* també m'adono que els països industrialitzats tenen dues dinàmiques respecte de la promoció dels béns culturals: la que es deixa a les mans del mercat (quan és rendible per a l'empresa privada de comercialitzar els productes culturals) i la que es deixa a les mans de protectors privats i dels organismes públics. I que la dinàmica dels països industrialitzats i el mercat mundial de l'art deixa sovint desprotegits els altres. També es fa evident que les lleis de mercat i les fronteres de comprensió de llengües que es dibuixen entre les per-

sones de les diverses comunitats, a part del seu propi potencial econòmic per competir en els mercats mundials en igualtat de condicions, afavoriran la circulació mundial de productes com la pintura, o la música, mentre que la dificultaran enormement per a la literatura o el cinema. I que aquesta circulació no es produeix en igualtat de condicions en tots els indrets del món. No tothom hi té el mateix accés, ni tothom no té les mateixes possibilitats de fer-se conèixer.

Nosaltres, que des d'Europa vivim la realitat del mercat, i tenim la pretensió que consumim literatura, música, pintura, d'arreu del món, només en algunes facetes molt petites de la nostra creativitat estem en igualtat de condicions amb altres cultures més poderoses. I som totalment ignorants de molta part del que passa al món, en els indrets (geogràfics, econòmics o culturals) que situem fora de les nostres coordenades d'interès o d'acció. I encara sovint en el nostre mateix circuit som fora del nucli dels qui fixen els models i els difonen, envasats per al consum massiu, perquè tenen els seus centres de decisió lluny de nosaltres. Lliurats a les lleis del mercat, els artistes catalans ens hi movem per les diverses perifèries, algunes de perillosament marginals. En altres aspectes, els catalans depenem fatalment de l'actuació d'una política cultural que hauria de ser decidida, però que no sempre ho és, o que utilitza la cultura com a símbol o com a bandera electoral, més que no pas com a teixit on hem de construir la nostra modernitat.

Sóc conscient que els diversos sectors de l'art, de la cultura o de la planificació política trobaran en aquest *Informe* apartats més interessants que altres, que els desvetllaran nous interrogants sobre la seva actuació.

Com a escriptora, com a artista i com a dona, subscric totalment la causa del diàleg i la pau, i el dret que té cadascú com a persona i com a poble de ser respectat en la seva diferència, d'intervenir amb plenitud de drets en el concert mundial. Aquest material, que la UNESCO vol que serveixi com a eina

de debat i punt de partida per a fer propostes des dels sectors artístics, intel·lectuals, culturals i els governs, és una documentació valuosa com perquè pensem en la responsabilitat que tenim envers nosaltres mateixos i envers els altres.

